

Praktyczny kurs

ASEMBLERA

Wydanie II

**Zobacz, na co Cię stać
z asemblerem!**

- Dowiedz się,
do czego może Ci się
przydać asembler
- Poznaj
architekturę i sposób działania
procesorów Intel
- Naucz się
pisać wydajne programy
dla systemów DOS i Windows

Eugeniusz Wróbel

Helion

» Idź do

- Spis treści
- Przykładowy rozdział
- Skorowidz

» Katalog książek

- Katalog online
- Zamów drukowany katalog

» Twój koszyk

- Dodaj do koszyka

» Cennik i informacje

- Zamów informacje o nowościach
- Zamów cennik

» Czytelnia

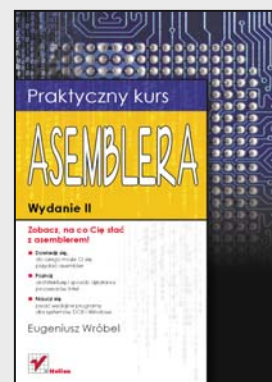
- Fragmenty książek online

» Kontakt

Helion SA
ul. Kościuszki 1c
44-100 Gliwice
tel. 32 230 98 63
e-mail: helion@helion.pl
© Helion 1991–2011

Praktyczny kurs asemblera. Wydanie II

Autor: Eugeniusz Wróbel
ISBN: 978-83-246-2732-5
Format: 158×235, stron: 424

- Dowiedz się, do czego może Ci się przydać asembler
- Poznaj architekturę i sposób działania procesorów Intel
- Naucz się pisać wydajne programy dla systemów DOS i Windows

Zobacz, na co Cię stać z asemblerem!

Programowanie w języku niskiego poziomu – choć czasem nieco uciążliwe – daje bardzo dużą swobodę w kwestii wykorzystania sprzętowych zasobów komputera i oferuje niemal nieograniczoną kontrolę nad sposobem działania programu. Aplikacje napisane za pomocą asemblera są bardzo szybkie i wydajne, a ponadto wymagają o wiele mniejszej ilości pamięci operacyjnej niż analogiczny kod, opracowany w językach wysokiego poziomu, takich jak C++, Java czy Visual Basic. Jeśli jesteś zainteresowany poszerzeniem swoich umiejętności programistycznych, z pewnością nadszedł czas, aby sięgnąć po asembler.

Książka „Praktyczny kurs asemblera. Wydanie II” wprowadzi Cię w podstawowe zagadnienia związane z zastosowaniem języka niskiego poziomu do programowania komputerów opartych na architekturze x86-32 procesorów Intel (oraz AMD). Poznasz sposoby wykorzystania zasobów sprzętowych, zasadę działania procesora i listę jego instrukcji. Nauczysz się też, jak używać różnych trybów adresowania w celu optymalnego zarządzania zawartością rejestrów i pamięci. Dowiesz się, jak prawidłowo pisać, łączyć, kompilować i uruchamiać programy, a także poznasz praktyczne przykłady zastosowania asemblera.

- Podstawowe informacje na temat asemblera i architektury x86-32 procesorów Intel (oraz AMD)
- Przegląd narzędzi przydatnych przy tworzeniu i uruchamianiu kodu
- Sposoby adresowania pamięci i korzystanie z rejestrów procesora
- Lista instrukcji procesorów o architekturze x86-32
- Definiowanie i używanie zmiennych
- Tworzenie podprogramów i makroinstrukcji
- Korzystanie z funkcji systemu MS DOS i BIOS-a oraz windowsowych bibliotek typu API
- Stosowanie asemblera do tworzenia programów uruchamianych pod systemem Windows
- Tworzenie asemblerowych bibliotek typu dll z wykorzystaniem środowiska Microsoft Visual Studio
- Przegląd metod optymalizacji kodu
- Praktyczne przykłady programów wykorzystujących język asemblera

Wykorzystaj w pełni potencjał asemblera!

Spis treści

	Ostatni wykład Eugeniusza Wróbla	7
	Wprowadzenie do drugiego wydania	9
Rozdział 1.	Wprowadzenie	11
	1.1. Co to jest asembler?	11
	1.2. Dlaczego programować w języku asemblera?	14
	1.3. Dlaczego warto poznać język asemblera?	16
	1.4. Wymagane umiejętności	16
	1.5. Konwencje stosowane w książce	17
Rozdział 2.	Pierwszy program w asemblerze	21
	2.1. „Hello, world!” pod kontrolą systemu operacyjnego MS DOS	22
	2.2. „Hello, world!” pod kontrolą systemu operacyjnego Windows	25
Rozdział 3.	Architektura procesorów rodziny x86-32 widziana oczami programisty	33
	3.1. Rejestry procesora 8086	34
	3.2. Zwiększamy rozmiar rejestrów — od procesora 80386 do Intel Core i7	38
	3.3. Zwiększamy liczbę rejestrów — od procesora i486 do Intel Core i7	39
	3.4. Segmentowa organizacja pamięci	44
	3.5. Adresowanie argumentów	48
	3.6. Adresowanie argumentów w pamięci operacyjnej	49
	3.7. Architektura x86-32e	52
Rozdział 4.	Narzędzia	55
	4.1. Asembler MASM	56
	4.2. Program konsolidujący — linker	60
	4.3. Programy uruchomieniowe	62
	Microsoft CodeView	64
	Microsoft WinDbg	67
	OllyDbg	68
	4.4. Środowiska zintegrowane	70
	Microsoft Programmer’s WorkBench (PWB)	70
	Środowisko zintegrowane MASM32 SDK	71
	Środowisko zintegrowane RadASM	74
	WinAsm Studio	74
	4.5. Microsoft Visual Studio	75

Rozdział 5.	Lista instrukcji procesorów x86-32	81
5.1.	Instrukcje ogólne — jednostki stałoprzecinkowej	84
5.2.	Koprocesor arytmetyczny — instrukcje jednostki zmiennoprzecinkowej	87
5.3.	Instrukcje rozszerzenia MMX	90
5.4.	Instrukcje rozszerzenia SSE	93
5.5.	Instrukcje rozszerzenia SSE2	97
5.6.	Instrukcje rozszerzenia SSE3, SSSE3 oraz SSE4	100
5.7.	Instrukcje systemowe	101
5.8.	Planowane rozszerzenie AVX	102
Rozdział 6.	Ogólna struktura programu asemblerowego	105
6.1.	Uprozczone dyrektywy definiujące segmenty	105
6.2.	Pełne dyrektywy definiowania segmentów	111
6.3.	Dyrektywy pomocnicze	114
Rozdział 7.	Definiowanie i stosowanie zmiennych	123
7.1.	Zmienne całkowite	124
7.2.	Zmienne zmiennoprzecinkowe	127
7.3.	Definiowanie tablic i łańcuchów	128
7.4.	Struktury zmiennych	130
7.5.	Dyrektywa definiująca pola bitowe	133
Rozdział 8.	Podprogramy	137
8.1.	Stos	137
8.2.	Wywołanie i organizacja prostych podprogramów	140
8.3.	Dyrektywa PROC – ENDP	141
8.4.	Parametry wywołania podprogramu	146
8.5.	Zmienne lokalne	155
Rozdział 9.	Makroinstrukcje oraz dyrektywy asemblacji warunkowej	157
9.1.	Makroinstrukcja definiowana	157
9.2.	Dyrektywa LOCAL	162
9.3.	Dyrektywy asemblacji warunkowej	163
9.4.	Makroinstrukcje niedefiniowane	166
9.5.	Makroinstrukcje tekstowe	167
9.6.	Makroinstrukcje operujące na łańcuchach (na tekstach)	168
Rozdział 10.	Funkcje systemu MS DOS oraz BIOS	171
10.1.	Co ma prawo przerwać wykonanie naszego programu?	171
10.2.	Obsługa klawiatury oraz funkcje grafiki na poziomie BIOS	174
10.3.	Wywoływanie podprogramów systemu operacyjnego MS DOS	180
Rozdział 11.	Programowanie w asemblerze w środowisku Windows	187
11.1.	Systemowe programy biblioteczne	188
11.2.	Pierwsze okno	191
11.3.	Struktury programowe typu HLL	197
11.4.	Program generatora okien Prostart	199
Rozdział 12.	Wybrane zagadnienia optymalizacji programu	207
12.1.	Kiedy i co powinniśmy optymalizować w programie?	209
12.2.	Optymalizujemy program przygotowany dla procesora x86-32	211
	Modele pamięci — mieszanie kodów 16- i 32-bitowych	211
	Wyrównywanie danych	212
	Pamięć podręczna	213
	Unikanie rozgałęzień (skoków)	215
	Opóźnienia wynikające z pierwszego wykonania oraz rozwijanie pętli	216
	Opóźnienia związane z zapisywaniem i odczytywaniem	217

12.3.	Wspieramy proces optymalizacji za pomocą programu Vtune	218
12.4.	Na ile różnych sposobów możemy zakodować kopiowanie tablic?	219
	Metoda 1.: Z wykorzystaniem instrukcji MOVSB	221
	Metoda 2.: Z wykorzystaniem instrukcji MOVSD	221
	Metoda 3.: Jawna pętla z instrukcjami MOV	222
	Metoda 4.: Pętla z instrukcją MOV, rozwinięta	222
	Metoda 5.: Pętla rozwinięta, grupowanie operacji odczytu i zapisu	223
	Metoda 6.: Wykorzystujemy rejestry MMX	223
	Metoda 7.: Modyfikujemy metodę 6., stosując instrukcje MOVNTQ i SFENCE	224
	Metoda 8.: Na początku pętli z poprzedniej metody wprowadzamy instrukcję pobrania wstępnego do pamięci podręcznej	225
	Metoda 9.: Wykorzystujemy 128-bitowe rejestry rozszerzenia SSE	225
Rozdział 13.	Podział programu na moduły i łączenie modułów zakodowanych w różnych językach programowania	227
13.1.	Jak realizować połączenia międzymodułowe?	228
13.2.	Mieszamy moduły przygotowane w różnych językach	232
Rozdział 14.	Tworzenie projektu assemblerowego w środowisku Microsoft Visual Studio	239
14.1.	Wstawki assemblerowe w programie uruchamianym w języku C++	239
14.2.	Assemblerowa biblioteka dll w środowisku Microsoft Visual Studio	245
Rozdział 15.	Przykładowe programy dla systemu operacyjnego MS DOS	251
15.1.	Pierwsze kroki w prostym trybie graficznym	252
15.2.	Pozorujemy głębię	255
15.3.	Generowanie fraktali	258
Rozdział 16.	Przykładowe programy dla systemu operacyjnego Windows	265
16.1.	Zegarek	265
16.2.	Wykorzystanie biblioteki OpenGL	270
16.3.	Prosty edytor graficzny	273
Rozdział 17.	Biblioteki assemblerowe w środowisku Microsoft Visual Studio ...	293
17.1.	Tworzenie projektu assemblerowego dla środowiska Visual Studio 2008	293
17.2.	Szyfrowanie	301
17.3.	Edytor graficzny	307
17.4.	Steganografia	312
Załącznik 1.	Interesujące strony w internecie	317
Załącznik 2.	Lista dyrektyw i pseudoinstrukcji języka MASM	319
Z2.1.	Dyrektywy określające listę instrukcji procesora	319
Z2.2.	Organizacja segmentów	321
Z2.3.	Definiowanie stałych oraz dyrektywy związane z nazwami symbolicznymi	323
Z2.4.	Definiowanie zmiennych	324
Z2.5.	Dyrektywy asemlacji warunkowej	326
Z2.6.	Makroinstrukcje i dyrektywy z nimi związane	327
Z2.7.	Pseudoinstrukcje typu HLL	329
Z2.8.	Dyrektywy związane z podprogramami	329
Z2.9.	Dyrektywy wpływające na kształt listingu asemlacji	330
Z2.10.	Połączenia międzymodułowe	332
Z2.11.	Dyrektywy związane z diagnostyką procesu asemlacji	333
Z2.12.	Inne dyrektywy i pseudoinstrukcje	334

Załącznik 3. Operatory stosowane w języku MASM	337
Z3.1. Operatory stosowane w wyrażeniach obliczanych w czasie asemblacji	337
Z3.2. Operatory stosowane w wyrażeniach obliczanych w czasie wykonywania programu	341
Załącznik 4. Symbole predefiniowane	343
Załącznik 5. Przegląd instrukcji procesora x86-32	347
Z5.1. Instrukcje ogólne (jednostki stałoprzecinkowej)	347
Z5.2. Instrukcje jednostki zmiennoprzecinkowej (koprocesora arytmetycznego)	354
Z5.3. Instrukcje rozszerzenia MMX	357
Z5.4. Instrukcje rozszerzenia SSE	360
Z5.5. Instrukcje rozszerzenia SSE2	363
Z5.6. Instrukcje rozszerzenia SSE3	367
Z5.7. Instrukcje systemowe	368
Załącznik 6. Opis wybranych przerw systemy BIOS	371
Z6.1. Funkcje obsługi klawiatury wywoływane przerwaniem programowym INT 16h	371
Z6.2. Funkcje obsługi karty graficznej wywoływane przerwaniem programowym INT 10h	373
Załącznik 7. Wywołania funkcji systemu operacyjnego MS DOS	379
Z7.1. Funkcje realizujące odczyt lub zapis znaku z układu wejściowego lub wyjściowego	379
Z7.2. Funkcje operujące na katalogach	381
Z7.3. Operacje na dysku	381
Z7.4. Operacje na plikach (zbiorach) dyskowych	383
Z7.5. Operacje na rekordach w pliku	385
Z7.6. Zarządzanie pamięcią operacyjną	386
Z7.7. Funkcje systemowe	387
Z7.8. Sterowanie programem	388
Z7.9. Funkcje związane z czasem i datą	389
Z7.10. Inne funkcje	390
Załącznik 8. Opis wybranych funkcji API	391
Z8.1. CheckDlgButton	391
Z8.2. CloseHandle	392
Z8.3. CopyFile	393
Z8.4. CreateFile	394
Z8.5. CreateWindowEx	396
Z8.6. DeleteFile	399
Z8.7. ExitProcess	399
Z8.8. GetFileSize	400
Z8.9. MessageBox	400
Z8.10. ShowWindow	403
Załącznik 9. Tablica kodów ASCII oraz kody klawiszy	405
Z9.1. Kody ASCII	405
Z9.2. Kody klawiszy	405
Załącznik 10. FTP wydawnictwa	411
Skorowidz	413

Rozdział 3.

Architektura procesorów rodziny x86-32 widziana oczami programisty

Wszystkie instrukcje procesora¹, takie jak np. operacje arytmetyczne czy logiczne, z jakich składa się program, wykonywane są na zmiennych w rejestrach procesora lub w pamięci operacyjnej. W dalszej części tego rozdziału musimy zatem poznać:

- ◆ rejestry procesora dostępne programowo i podstawowe formaty danych związanych w tymi rejestrami,
- ◆ organizację pamięci operacyjnej,
- ◆ pojęcie adresu logicznego, liniowego i rzeczywistego,
- ◆ sposoby adresowania argumentów w pamięci operacyjnej,
- ◆ tryby pracy procesora.

Każdy kolejny procesor firmy Intel należący do tzw. linii procesorów x86-32 był tak rozbudowywany, aby oprogramowanie działające na poprzednim, starszym modelu procesora mogło być w dalszym ciągu używane. Aby to było możliwe, w najnowszym procesorze Intel Core i7 możemy „zobaczyć” procesor 8086 i jego rejestry z charakterystyczną dla niego segmentową organizacją pamięci i sposobami adresowania argumentów.

¹ W dalszej części książki 32-bitową architekturę procesorów firmy Intel nazywać będziemy konsekwentnie x86-32 dla podkreślenia, że wywodzi się ona od pierwszego 16-bitowego procesora 8086. Firma Intel od pewnego czasu zrezygnowała z tej nazwy na rzecz IA-32. Do tej dużej grupy procesorów zaliczamy wszystkie procesory rodziny Celeron, Pentium i Core. Z wyjątkiem podrozdziału 3.15 nie będziemy zajmować się w tej książce 64-bitowym rozszerzeniem architektury procesorów Intel, oznaczanym jako x86-32e lub też EM64T, a w przypadku procesorów firmy AMD — x86-64.

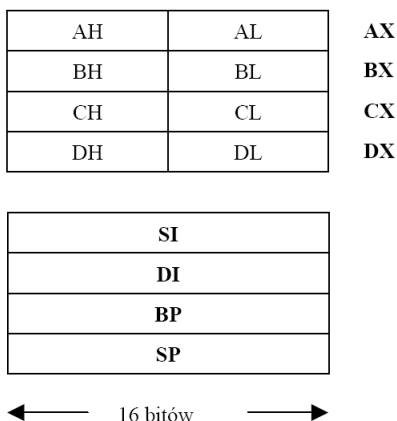
Warto wspomnieć w tym miejscu, iż w procesorach linii x86-32 odszukać można pewien ślad jeszcze wcześniejszych procesorów: 8-bitowych 8080 oraz 8085, a nawet ślad pierwszego mikroprocesora firmy Intel z 1969 roku, 4-bitowego procesora 4004.

3.1. Rejestry procesora 8086

Procesor 8086 to pierwszy procesor firmy Intel, w którym podstawowe rejestry dostępne programowo są 16-bitowe. Z niewielkim uproszczeniem możemy przyjąć, że współczesny procesor o architekturze x86-32 po włączeniu komputera do zasilania widziany jest przez programistę jako bardzo szybki procesor 8086. Będziemy mówili, że procesor pracuje wtedy w trybie adresacji rzeczywistej bądź w trybie 16-bitowym (choć programowo dostępne będą już rejestry 32-bitowe, wprowadzone w procesorze 80386). Programy uruchamiane pod kontrolą systemu operacyjnego MS DOS wykorzystywać będą ten właśnie tryb. Instrukcje procesora 8086 stanowią podzbiór zbioru instrukcji współczesnego procesora Intel Core i7. Mogą one operować na ośmiu podstawowych rejestrach (rysunek 3.1) oraz na argumentach w pamięci operacyjnej.

Rysunek 3.1.

Podstawowe rejestry procesora 8086

Nazwy rejestrów przedstawiono na rysunku wielkimi literami, jednak w programie dla wygody najczęściej zapisywać będziemy je literami małymi. Język asemblera dopuszcza w tym zakresie pełną dowolność. Rejestry AX, BX, CX, DX, SI, DI, BP oraz SP w czasie wykonywania programu mogą zawierać odpowiednio:

- ◆ argumenty dla wykonywanych w programie operacji arytmetycznych oraz logicznych,
- ◆ argumenty służące do obliczania adresu w pamięci operacyjnej,
- ◆ wskaźniki do pamięci operacyjnej.

Niezależnie od tego, że z wyjątkiem rejestru **SP** wszystkie pozostałe będziemy mogli wykorzystywać do różnych z wymienionych powyżej celów, każdy z nich ma także swoją specyficzną funkcję, która związana jest z jego nazwą. Wyjaśnia to poniższe zestawienie:

- AX — główny rejestr jednostki stałoprzecinkowej procesora, służy jako akumulator dla argumentów instrukcji procesora oraz zapamiętania wyników,
- BX — rejestr bazowy, wskaźnik do danych w pamięci (w segmencie danych²),
- CX — licznik w operacjach na łańcuchach oraz w pętach programowych,
- DX — rejestr danych, rejestr adresowy układów wejścia-wyjścia,
- SI — rejestr indeksowy, wskaźnik do danych w segmencie danych; w operacjach na łańcuchach wskaźnik dla łańcucha źródłowego,
- DI — rejestr indeksowy, wskaźnik do danych; w operacjach na łańcuchach wskaźnik do łańcucha przeznaczenia,
- BP — rejestr bazowy, wskaźnik do danych w segmencie stosu,
- SP — wskaźnik szczytu stosu.

W rejestrach AX, BX, CX, DX możemy niezależnie adresować ich młodsze i starsze bajty, odpowiednio używając nazw: AH, AL, BH, BL, CH, CL, DH i DL.

Przypomnijmy sobie, że w naszym „pierwszym programie”, wyświetlającym na ekranie napis „Hello, world!”, wykorzystywaliśmy dwa spośród wymienionych wyżej rejestrów: DX oraz AH. Przez te rejestry przekazywaliśmy parametry do podprogramu systemowego.

Listą instrukcji procesora zajmować się będziemy w rozdziale 5., jednak już teraz pokażemy przykładowe instrukcje (rozkazy) wykorzystujące poznane rejestry:

```

mov ax, bx      ; skopiuj zawartość rejestru BX do rejestru AX
add ah, cl     ; dodaj binarnie zawartość rejestru CL do rejestru AH,
               ; wynik umieść w rejestrze AH
neg bx        ; negacja zawartości rejestru BX (operacja na bitach)
cmp di, si    ; porównaj zawartości rejestrów DI oraz SI

```

Wymienić musimy jeszcze dwa inne rejestry procesora 8086: wskaźnik instrukcji IP oraz rejestr znaczników FLAGS. Rejestry te pokazane są na rysunku 3.2.

Rysunek 3.2.
Rejestry FLAGS
oraz IP
procesora 8086

Rejestr IP wskazywać będzie adres w segmencie kodu, z którego kolejno pobierane będą instrukcje programu do wykonania. Po pobraniu instrukcji jego zawartość powiększana będzie o taką liczbę bajtów, z ilu składa się dana instrukcja. W przypadku instrukcji

² O segmentowej organizacji pamięci będziemy mówić w dalszych częściach tego rozdziału.

skoku bądź wywołania podprogramu, czyli przeniesienia sterowania w inne miejsce programu, do rejestru IP zapisywany będzie adres, pod którym zaczynają się instrukcje tego fragmentu programu (bądź podprogramu), jakie mają być wykonywane.

Szczególne znaczenie w procesorze ma rejestr jednobitowych znaczników FLAGS. Wyróżniamy wśród nich 6 znaczników stanu oraz 3 znaczniki sterujące. Znaczniki stanu informują o pewnych cechach otrzymanego wyniku po wykonaniu operacji arytmetycznej bądź logicznej. Ilustruje to tabela 3.1.

Tabela 3.1. Znaczniki stanu w rejestrze FLAGS

Symbol znacznika	Nazwa znacznika	Jak się zachowuje po operacji arytmetycznej bądź logicznej	Przykład
CF	znacznik przeniesienia (ang. <i>carry flag</i>)	Przyjmuje wartość 1, gdy w wyniku wykonanej operacji nastąpiło przeniesienie (np. przy dodawaniu) z bitu najstarszego na zewnątrz lub też (np. przy odejmowaniu) nastąpiła pożyczka z zewnątrz do bitu najstarszego. W przeciwnym razie znacznik jest zerowany.	1010 1110 <u>+ 0111 0100</u> 1 0010 0010 CF=1
PF	znacznik parzystości (ang. <i>parity flag</i>)	Ustawiany jest na wartość 1 wtedy, gdy w wyniku zrealizowanej operacji liczba bitów o wartości 1 w młodszym bajcie wyniku jest parzysta. Gdy jest nieparzysta, znacznik jest zerowany.	0010 1100 <u>+ 1011 0001</u> 1101 1101 PF=1
AF	znacznik przeniesienia pomocniczego (ang. <i>auxiliary flag</i>)	Przyjmuje wartość 1, gdy nastąpiło przeniesienie z bitu 3 na 4 lub pożyczka z bitu 4 na 3. W przeciwnym razie wskaźnik jest zerowany. Wskaźnik AF wykorzystywany jest przy operacjach na liczbach BCD.	0010 1110 <u>+ 0110 0100</u> 1001 0010 AF=1
ZF	znacznik zera (ang. <i>zero flag</i>)	Przyjmuje wartość 1 wtedy, gdy wynik operacji jest równy zero, i jest zerowany w przeciwnym razie.	1111 1111 <u>+ 0000 0001</u> 0000 0000 ZF=1
SF	znacznik znaku (ang. <i>sign flag</i>)	Przyjmuje wartość 1, gdy najbardziej znaczący bit (bit znaku) w otrzymanym wyniku jest równy 1, i jest zerowany w przeciwnym razie. Stan znacznika SF jest zatem zgodny z bitem znaku.	0110 0000 <u>+ 0100 0001</u> 1010 0001 SF=1
OF	znacznik przepełnienia (ang. <i>overflow flag</i>)	Przyjmuje wartość 1, gdy przy realizowaniu określonej operacji wystąpiło przeniesienie na bit znaku lub też z tego bitu pobrana została pożyczka, ale nie wystąpiło przeniesienie (lub pożyczka) z bitu znaku (tzn. CF=0) W przeciwnym razie znacznik jest zerowany. Stan znacznika OF jest istotny w czasie operacji na liczbach ze znakiem.	0110 1010 <u>+ 0101 1001</u> 1100 0011 OF=1

W zależności od stanu pojedynczych znaczników lub ich logicznej kombinacji można dzięki zastosowaniu właściwych instrukcji skoków zmienić przebieg realizowanego programu. Analizując ustawienia znaczników stanu, warto pamiętać, że procesor nie

rozdziela, czy liczba traktowana jest przez nas w programie jako liczba ze znakiem, czy też bez znaku. Klasycznym przykładem ilustrującym, w jaki sposób procesor wykorzystuje znacznik zera ZF, może być następująca sekwencja instrukcji:

```
cmp al, bh      ; porównaj zawartość rejestrów – ustaw znaczniki w rej. FLAGS
jz sa_rowne    ; skocz do etykiety sa_rowne, jeśli znacznik zera został
                ; ustawiony
...            ; kontynuuj w przeciwnym razie
```

Wykonanie instrukcji `cmp` sprowadza się do wykonania operacji odejmowania. Wynik odejmowania nie zostaje zapamiętany, a jedynie ustawione zostają znaczniki, w tym znacznik zera ZF. Rozkaz skoku warunkowego `jz` (ang. *jump if zero flag*) bada stan tego znacznika i jeśli stwierdzi, że jest równy 1 (co oznacza, że w wyniku odejmowania wynik był równy zero, czyli porównywane rejestry zawierały te same wartości), przeniesie sterowanie do etykiety (adresu symbolicznego) o nazwie `sa_rowne`. W przeciwnym razie skok nie jest wykonywany i procesor przechodzi do realizacji kolejnej instrukcji.

Inny rodzaj znaczników w rejestrze FLAGS to znaczniki sterujące. Mogą być ustawiane bądź zerowane programowo w celu wymuszenia odpowiedniego sposobu pracy procesora. Ilustruje je tabela 3.2.

Tabela 3.2. Znaczniki sterujące w rejestrze FLAGS

Symbol znacznika	Nazwa znacznika	Znaczenie znacznika
TF	znacznik pracy krokowej (ang. <i>trap flag</i>)	Stan równy 1 powoduje wprowadzenie procesora w tryb pracy (ang. <i>single step mode</i>) umożliwiający wygenerowanie przerwania (ang. <i>single step interrupt</i>) i przejście do specjalnych procedur obsługi (np. programów uruchomieniowych) po każdym wykonanym rozkazie. Wyzerowanie znacznika TF powoduje powrót procesora do normalnej pracy.
IF	znacznik zezwolenia na przerwanie (ang. <i>interrupt flag</i>)	Ustawiony w stan 1 powoduje odblokowanie systemu przerwania procesora. Zewnętrzne przerwania maskowane mogą przerwać realizację wykonywanego aktualnie programu. Wyzerowanie znacznika powoduje, że przerwania te są przez procesor ignorowane.
DF	znacznik kierunku (ang. <i>direction flag</i>)	Wykorzystywany jest przy wykonywaniu operacji na łańcuchach (tablicach). Jeżeli ma wartość 0, przetwarzanie łańcuchów odbywa się z inkrementacją adresów, jeżeli zaś jest ustawiony — adresy maleją.

Procesory x86-32, a zatem także współczesne procesory serii Intel Core, po włączeniu do zasilania pracują w trybie adresacji rzeczywistej. Na tym etapie rozważań możemy, upraszczając, przyjąć, że dla programisty jest to wtedy bardzo szybki procesor 8086. W tym trybie ma on do dyspozycji 8 rejestrów 16-bitowych, z których każdy może zawierać argument wykonywanych instrukcji lub też może służyć do obliczenia adresu argumentu w pamięci operacyjnej.

3.2. Zwiększamy rozmiar rejestrów — od procesora 80386 do Intel Core i7³

W procesorze 80386 w miejsce poznanych poprzednio rejestrów 16-bitowych wprowadzono rejestry 32-bitowe. I tak już pozostało — aż do współczesnych procesorów o architekturze x86-32 (pracujących w trybie 32-bitowym). Procesory te posiadają szereg innych, dodatkowych rejestrów, które poznamy w dalszej części rozdziału. Układ podstawowych ośmiu rejestrów i ich przeznaczenie praktycznie się nie zmieniły, co pokazuje rysunek 3.3.

Rysunek 3.3.

Rejestry podstawowe procesora 80386 i nowszych

31	16 15	8 7	0	16-bit	32-bit
	AH	AL		AX	EAX
	BH	BL		BX	EBX
	CH	CL		CX	ECX
	DH	DL		DX	EDX
	BP				EBP
	SI				ESI
	DI				EDI
	SP				ESP

Jak widać na tym rysunku, wszystkie rejestry zostały powiększone do 32 bitów, zaś w nazwie pojawiła się na pierwszym miejscu litera „E”, od angielskiego słowa *expand* — poszerzenie, powiększenie. W programie wykorzystywać możemy zarówno 32-bitowe rejestry: EAX, EBX, ECX, EDX, ESI, EDI, EBP, ESP, jak i mapowane na nich, znane nam już rejestry 16-bitowe: AX, BX, CX, DX, SI, DI, BP, SP oraz, odpowiednio, ośmiobitowe: AH, AL, BH, BL, CH, CL, DH, CL. Rola rejestrów 32-bitowych jest generalnie zgodna z opisaną wcześniej rolą ich odpowiedników 16-bitowych. Dzięki temu zachowana została zgodność programowa „w dół”, tzn. programy przygotowane dla starszych procesorów mogą być wykonywane na procesorach nowszych.

Począwszy od procesora 80386, konsekwentnie mamy też do dyspozycji 32-bitowy rejestr wskaźnika rozkazów EIP, a także 32-bitowy rejestr znaczników EFLAGS. W rejestrze EFLAGS oprócz znanych nam z procesora 8086 znaczników stanu oraz znaczników sterujących pojawiła się nowa grupa znaczników: znaczniki systemowe. Są one związane z pracą procesora w trybie adresacji wirtualnej z ochroną i nie mogą być używane w programie użytkowym. Z tego też względu nie będziemy się nimi zajmować w tej książce.

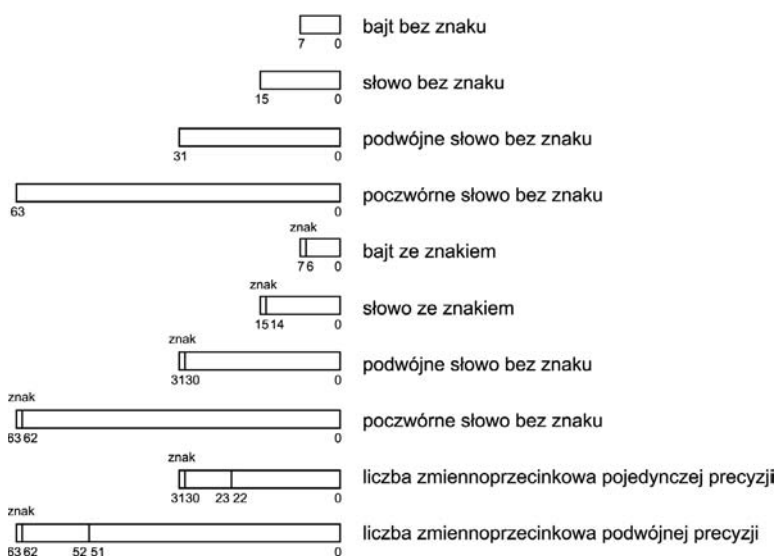
Podstawowe typy danych, jakimi operować będziemy, wykorzystując pokazane na rysunku 3.3 rejestry procesora, pokazuje rysunek 3.4.

Pokażmy teraz przykładowe instrukcje procesora, wykorzystujące pokazane na rysunku 3.3 rejestry procesora 80386:

³ W architekturze x86-32.

Rysunek 3.4.

Podstawowe
typy danych

and eax, esi ; iloczyn logiczny bitów rejestrów EAX i ESI
 cwde ; (argument niejawny) konwersja liczby ze znakiem
 ; w rejestrze AX do rejestru EAX (czyli z liczby
 ; 16-bitowej robimy 32-bitową)
 cmp bp, bx ; porównanie zawartości rejestrów BP i BX
 ; (ustawia znaczniki w EFLAGS)
 mov edi, esi ; skopiowanie zawartości rejestru indeksowego ESI do EDI
 sub ecx, 8 ; odjęcie od zawartości rejestru ECX liczby 8

3.3. Zwiększamy liczbę rejestrów — od procesora i486⁴ do Intel Core i7⁵

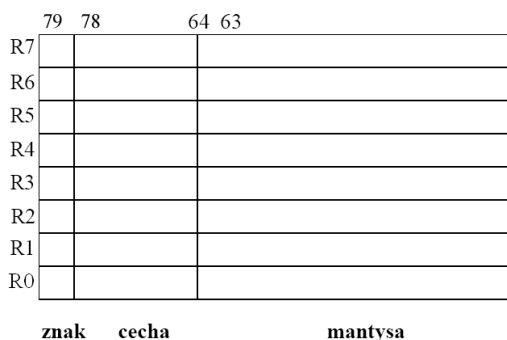
Wykonywanie złożonych obliczeń na liczbach zmiennoprzecinkowych przy wykorzystaniu dotychczas poznanych przez nas rejestrów jest uciążliwe i mało wydajne. Dlatego też równoległe do procesora 8086 powstał koprocesor arytmetyczny 8087 (jako oddzielny układ scalony), a później odpowiednio dla kolejnych procesorów 80286 i 80386 koprocesory: 80287 i 80387. Koprocesor arytmetyczny posiada 80-bitowe rejestry oraz listę instrukcji pozwalającą na stosunkowo proste wykonywanie nawet bardzo złożonych operacji matematycznych na liczbach zmiennoprzecinkowych. Dla programisty procesor główny oraz koprocesor arytmetyczny tworzyły od początku jak gdyby jeden procesor o powiększonych możliwościach. W programie w identyczny sposób

⁴ Według wcześniejszego nazewnictwa firmy Intel — 80486.

⁵ W architekturze x86-32.

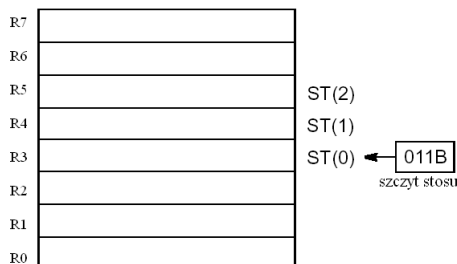
umieszczać można instrukcje wykonywane przez każdy z tych procesorów. Począwszy od procesora i486, koprocesor arytmetyczny włączony został do procesora głównego, przy zachowaniu wszystkich swoich funkcji. W procesorach o architekturze x86-32 występuje w postaci tzw. jednostki zmiennoprzecinkowej⁶ — w odróżnieniu od jednostki stałoprzecinkowej, bazującej na omówionych wcześniej rejestrach 32-bitowych. Rejestry jednostki zmiennoprzecinkowej (koprocessora arytmetycznego) dostępne programowo przedstawia rysunek 3.5.

Rysunek 3.5.
80-bitowe rejestry
koprocessora
arytmetycznego
(z zaznaczeniem pól
zajmowanych
przez liczbę
zmiennoprzecinkową)

Instrukcje operujące na tych rejestrach traktują je jako stos ośmiu rejestrów, przy czym rejestr wskazywany przez 3-bitowy wskaźnik jako szczyt stosu nazywać będziemy ST(0) lub po prostu ST. Kolejne rejestry to odpowiednio: ST(1), ST(2) itd. aż do ST(7). Pokazuje to rysunek 3.6.

Rysunek 3.6.
Stosowa organizacja
rejestrów koprocessora
arytmetycznego

Zapis do rejestru ST(0), którym w danym momencie będzie np. rejestr R3, wiązać się będzie z wcześniejszym odjęciem od trzybitowego wskaźnika stosu jedynki i tym samym operacja zapisu wykonana zostanie do R2. Rejestr R3, będący poprzednio szczytem stosu, stanie się rejestrem ST(1). Do rejestrów ST(i) dane zapisywane będą w formacie: znak, wykładnik, mantysa — tak jak pokazują to rysunki 3.4 i 3.5. Poniżej pokażemy kilka przykładowych instrukcji procesora operujących na tych rejestrach:

```
fldpi          ; załadowanie na szczyt stosu do rejestru ST(0)
               ; liczby stałej „pi”
fld zmienna    ; załadowanie na szczyt stosu do rejestru ST(0)
               ; zmiennej z pamięci
```

⁶ Informatycy — szczególnie ci pamiętający czasy procesorów 8086, 80286 i 80386, jak i koprocessorów arytmetycznych 8087, 80287 i 80387 — w dalszym ciągu operują pojęciem *koprocessor arytmetyczny*, mimo iż jest on w tej chwili integralną częścią procesora o architekturze x86-32.

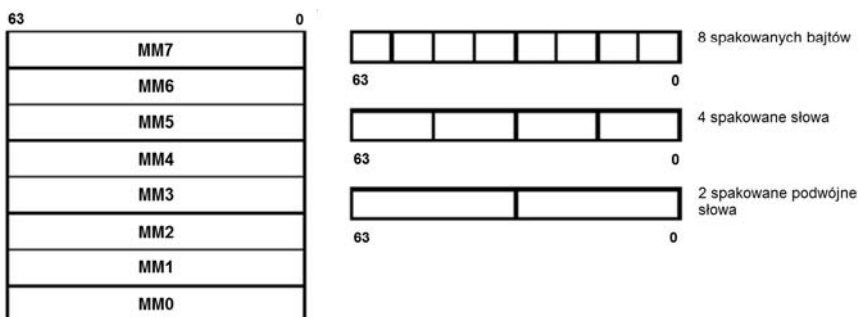
```

fsin          ; obliczenie funkcji sinus z liczby
              ; umieszczonej w ST(0)
fsub ST(0), ST(3) ; operacja na liczbach zmiennoprzecinkowych:
              ; ST(0) ← ST(0)-ST(3)
fchx ST(5)     ; zamiana zawartości rejestrów ST(0) i ST(5)

```

Wykonywanie operacji na liczbach zmiennoprzecinkowych nie jest — niestety — sprawą prostą. Musimy pamiętać o ułomności każdej cyfrowej maszyny matematycznej w zakresie przedstawiania osi liczbowej, możliwej do osiągnięcia dokładności obliczeń czy wreszcie konieczności operowania takimi podstawowymi w matematyce pojęciami, jak np. nieskończoność.

Kolejne rejestry udostępnione zostały programistom w procesorze Pentium MMX. Był to przejściowy model procesora produkowany przez krótki czas, dlatego mówi się raczej, że rozszerzenie procesora o nazwie MMX pojawiło się w Pentium II. Konieczność zwiększania mocy obliczeniowej wymaganej w coraz bardziej popularnych zastosowaniach multimedialnych spowodowała sięgnięcie do tzw. technologii **SIMD** (ang. *Single Instruction Multiple Data*). W technologii tej pojedyncza instrukcja procesora wykonywana jest równolegle na kilku danych. Rejestry oraz wprowadzone wraz z tzw. rozszerzeniem MMX typy danych pozwalające wykonywać tego typu operacje w procesorze Pentium II (i oczywiście także nowszych) przedstawia rysunek 3.7.

Rysunek 3.7. Rejestry MMX oraz typy danych

Każdy z ośmiu 64-bitowych rejestrów może zawierać:

- ♦ jedną daną 64-bitową,
- ♦ dwie dane 32-bitowe (ang. *Packed Doubleword Integers*),
- ♦ cztery dane 16-bitowe (ang. *Packed Word Integers*),
- ♦ 8 danych bajtowych (ang. *Packed Byte Integers*),

na których równocześnie wykonywać możemy określone operacje, w szczególności arytmetyczne i logiczne na liczbach całkowitych. Przykłady wykorzystania rejestrów MMX w programie assemblerowym pokazane będą w dalszych rozdziałach, teraz przedstawimy jedynie kilka przykładowych instrukcji procesora wykorzystujących te rejestry.

```

pxor mm1, mm2 ; wykonaj operację logiczną XOR na bitach
              ; rejestrów MM1 i MM2
psslq mm1, 3   ; przesuń logicznie zawartość (całego)
              ; rejestru MM1 w lewo o 3 bity

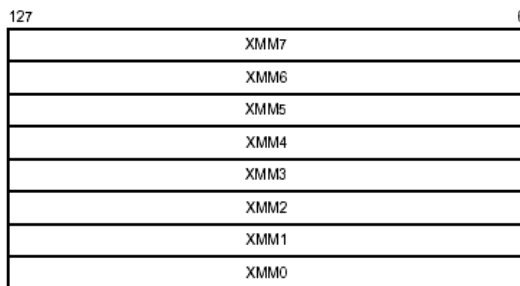
```

`paddb mm2, mm3 ; dodaj odpowiadające sobie bajty rejestrów MM2 i MM3`
`paddd mm2, mm3 ; dodaj odpowiadające sobie słowa rejestrów MM2 i MM3`

W procesorze Pentium III wprowadzono kolejnych osiem rejestrów, tym razem 128-bitowych, które stanowią podstawowe zasoby rozszerzenia procesora o architekturze x86-32 o nazwie SSE (ang. *the Streaming SIMD Extensions*). W procesorze Pentium 4 nie przybyło już żadnych dostępnych programowo rejestrów, jedynie rozbudowana została lista instrukcji. Rozszerzenie procesora Pentium 4 nazwano w związku z tym SSE2. Rejestry rozszerzeń SSE i SSE2 nazywamy XMM (rysunek 3.8). Podobnie jak opisane wcześniej rejestry MMX, pracują one w technologii SIMD. O ile jednak w poprzednich rejestrach mogliśmy przetwarzać równoległe kilka danych będących liczbami całkowitymi, o tyle teraz operacje będą możliwe także na liczbach zmiennoprzecinkowych. W pewnym uproszczeniu można powiedzieć, że rozszerzenie SSE/SSE2 łączy w sobie możliwości koprocesora arytmetycznego (przetwarzanie liczb zmiennoprzecinkowych) oraz MMX (przetwarzanie typu SIMD). Rozszerzenia SSE/SSE2 wprowadzone zostały w celu zwiększenia szybkości przetwarzania w takich zastosowaniach, jak grafika 2D i 3D, przetwarzanie obrazów, animacja, rozpoznawanie mowy, obsługa wideokonferencji itp. W lutym 2004 roku firma Intel wprowadziła na rynek wersję procesora Pentium 4 z jądrem o nazwie Prescott. W procesorze tym wprowadzono rozszerzenie o nazwie SSE3. Lista instrukcji kolejny raz została powiększona, jednak nie zmieniła się liczba dostępnych programowo rejestrów. W następnych wersjach procesorów o architekturze x86-32 wprowadzono kolejne rozszerzenia listy rozkazów (SSSE3, SSE4), jednak liczba oraz wielkość rejestrów dostępnych programowo w trybie pracy 32-bitowej nie uległy⁷ zmianie.

Rysunek 3.8.

Rejestry XMM
rozszerzenia
SSE/SSE2/SSE3/SSE4

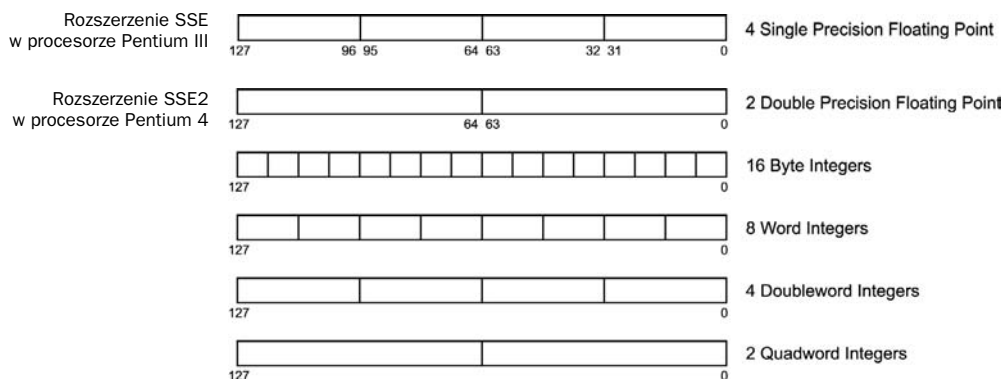
W procesorach o architekturze x86-32 w każdym ze 128-bitowych rejestrów możemy równoległe przetwarzać (rysunek 3.9):

- ◆ cztery 32-bitowe liczby zmiennoprzecinkowe pojedynczej precyzji⁸,
- ◆ dwie 64-bitowe liczby zmiennoprzecinkowe podwójnej precyzji,
- ◆ szesnaście bajtów⁹ traktowanych jako liczby stałoprzecinkowe,

⁷ W chwili, gdy pisane są te słowa, firma Intel wprowadziła procesory Core i7, i5 oraz i3. W trybie 32-bitowym liczba rejestrów dostępnych programowo nie została zmieniona w stosunku do procesora Pentium III.

⁸ W procesorze Pentium III w 128-bitowych rejestrach XMM instrukcje obsługują jedynie ten format danych. Pozostałe formaty dostępne są w procesorze Pentium 4 oraz nowszych.

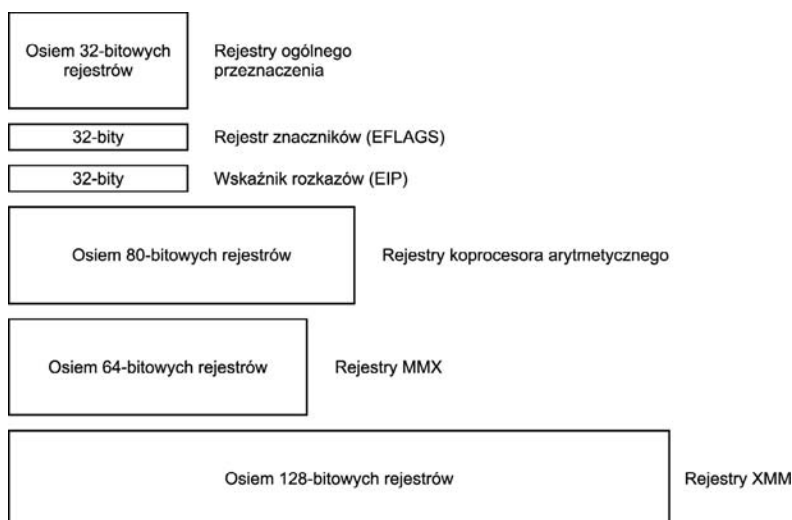
⁹ Ten i kolejne wymienione tutaj formaty stałoprzecinkowe są rozszerzeniem technologii MMX na rejestry XMM.

Rysunek 3.9. Typy danych w rejestrach XMM

- ♦ osiem słów (liczby stałoprzecinkowe),
- ♦ cztery podwójne słowa (liczby stałoprzecinkowe),
- ♦ dwa poczwórne słowa (liczby stałoprzecinkowe).
- ♦ Wiemy już, jakimi rejestrami możemy posługiwać się w procesorze o architekturze x86-32, pisząc program w języku asemblera. Spójrzmy jeszcze na rysunek 3.10, który w uproszczony sposób pokazuje wszystkie rejestry, jakie będziemy mieli do dyspozycji przy pisaniu programów użytkowych. Należy również zaznaczyć, że 64-bitowe rejestry MMX w rzeczywistości są mapowane na rejestrach koprocesora arytmetycznego ST(i), co w konsekwencji wymaga rozdzielenia w programie operacji wykonywanych na tych dwóch zbiorach rejestrów.

Rysunek 3.10.
Rejestry procesora x86-32

Wskazówka

Nie są to wszystkie dostępne programowo rejestry procesora. Pewna liczba rejestrów związana jest z segmentową organizacją pamięci, inne z kolei pełnią istotną rolę przy organizowaniu pracy procesora w trybie adresacji wirtualnej z ochroną. Niektóre z tych rejestrów poznamy, omawiając sposoby adresowania argumentów w pamięci operacyjnej.

Rejestry MMX są mapowane na rejestrach koprocesora ST(i), w związku z tym w programie nie możemy równocześnie wykorzystywać obu tych zbiorów rejestrów. Począwszy od procesora Pentium 4, jest to już mniejszy problem, ponieważ wszystkie operacje typu MMX możemy wykonywać także na rejestrach XMM. Jest to korzystne także ze względu na ich dwa razy większy rozmiar w stosunku do rejestrów MMX.

3.4. Segmentowa organizacja pamięci

Dane przetwarzane w programie mogą znajdować się bądź w omówionych już rejestrach procesora, bądź też w pamięci operacyjnej. Poznamy teraz sposób adresowania danych w pamięci. Pamięć operacyjna ma organizację bajtową, co oznacza, że każdy bajt w pamięci ma swój własny fizyczny adres. Maksymalna wielkość pamięci operacyjnej, czyli liczba bajtów, jakie procesor może zaadresować, zależy od wielkości magistrali adresowej. Dla kolejnych procesorów x86 przedstawia to tabela 3.3.

Tabela 3.3. Wielkość pamięci operacyjnej w różnych procesorach firmy Intel

Procesor	Wielkość magistrali adresowej	Maksymalna wielkość pamięci operacyjnej	Wielkość offsetu	Maksymalna wielkość segmentu w pamięci
8086	20 bitów	1 MB	16 bitów	64 kB
80286	24 bity	16 MB	16 bitów	64 kB
Począwszy od procesora 80386 do Pentium włącznie	32 bity	4 GB	32 bity	4 GB
Począwszy od procesora Pentium PRO do Pentium 4	36 bitów	64 GB	32 bity	4 GB
Począwszy od Pentium 4 EE (Prescott)	40 bitów	1 TB	32 bity	4 GB

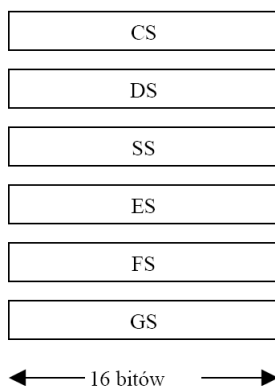
W programie nie będziemy się jednak posługiwać adresem fizycznym, tylko adresem logicznym. Fizyczna pamięć operacyjna umownie podzielona zostanie na pewne spójne fragmenty, zwane segmentami. Każdy bajt w pamięci będziemy adresować poprzez adres logiczny składający się z dwóch części:

- ◆ z adresu początku segmentu,
- ◆ z adresu względem początku segmentu, który nazywać będziemy *offsetem*.

Wielkość *offsetu* związana jest wprost z rozmiarem dostępnych w procesorze rejestrów ogólnego przeznaczenia, które — jak za chwilę pokażemy — będą mogły uczestniczyć w jego obliczaniu. I tak w procesorze 8086, a więc także w procesorach x86-32 pracujących w trybie adresacji rzeczywistej, offset ma 16 bitów, z czego wynika maksymalna wielkość segmentu wynosząca 64 kilobajty. Począwszy od procesora 80386 pracującego w trybie adresacji wirtualnej, offset ma 32 bity, zaś maksymalna wielkość segmentu to 4 gigabajty.

Do określenia adresu początku segmentu służą rejestry procesora, zwane rejestrami segmentowymi. Procesor 8086 ma je cztery, zaś w procesorze 80386 i dalszych mamy do dyspozycji 6 takich rejestrów. Wielkość rejestrów segmentowych wynosi 16 bitów (rysunek 3.11), co powoduje, że ich zawartość nie może być wprost fizycznym adresem początku segmentu. Wymagałoby to bowiem odpowiednio większych rejestrów: dla procesora 8086 rejestru 20-bitowego, zaś dla współczesnych procesorów x86-32 — rejestru 40-bitowego lub, dla niektórych, 52-bitowego.

Rysunek 3.11.
*Rejestry segmentowe
procesora Pentium 4*

Rejestry CS, DS, SS, ES występują
we wszystkich procesorach 80x86

Rejestry FS, GS występują jedynie
w procesorach 80386 i nowszych

Adres logiczny zapisywać będziemy, podając obie jego części oddzielone dwukropkiem, np.:

```
1000:0000
3af8:076b
DS:2ab7
ES:DI
CS:IP
```

Jak widać, w wyrażeniu określającym adres logiczny mogą wystąpić konkretne liczby (na ogół w kodzie szesnastkowym) bądź nazwy rejestrów, które zawierają odpowiednią wartość segmentu lub offsetu. Warto zwrócić uwagę na adres logiczny CS:IP, który określa, skąd pobierane będą do wykonania kolejne instrukcje programu.

Jak już wiemy, w procesorze 8086 (lub inaczej: dla procesora x86-32 w trybie adresowania rzeczywistego) dla określenia fizycznego adresu początku segmentu potrzeba 20 bitów (porównaj tabelę 3.3). Rejestr segmentowy zawierać będzie w takim przypadku 16 starszych bitów tego 20-bitowego adresu. Brakujące cztery najmłodsze bity będą miały zawsze wartość zero. Tak więc adres początku segmentu w procesorze

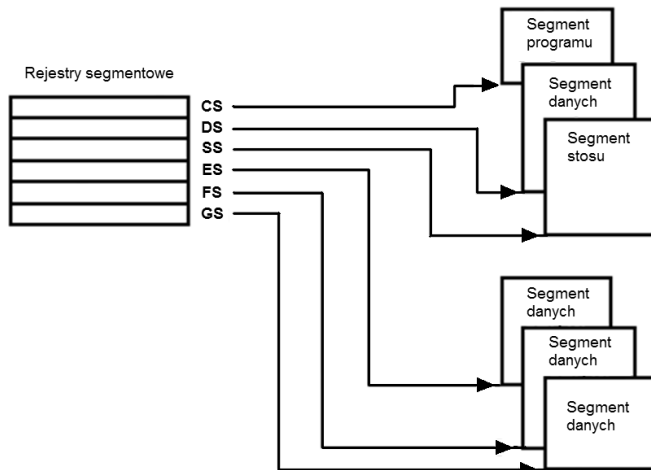
8086 zawsze musi być podzielny przez 16. Warto wiedzieć, według jakiego algorytmu procesor 8086 przelicza adres logiczny używany w programie na adres fizyczny. Ilustruje to prosty przykład przeliczony dla adresu logicznego 2a87:1005.

segment	2a87	0010 1010 1000 0111
offset	+ 100a	0001 0000 0000 1010
adres fizyczny	2b87a	0010 1011 1000 0111 1010

Segmentową organizację pamięci operacyjnej ilustruje schematycznie rysunek 3.12. W programie możemy zdefiniować wiele różnych segmentów, lecz w danym momencie dostęp będziemy mieli jedynie do sześciu, wskazywanych przez zawartość poszczególnych rejestrów segmentowych. Segmenty w programie mogą się nakładać na siebie w pamięci, mogą być ułożone jeden po drugim lub też między poszczególnymi segmentami mogą występować przerwy. Dla najprostszego małego programu musimy zdefiniować po jednym segmencie z programem, danymi oraz stosem. Tak właśnie zrobiliśmy w naszym pierwszym programie „Hello, world!” w rozdziale 2., wybierając model pamięci **SMALL**.

Rysunek 3.12.

Segmentowa organizacja pamięci operacyjnej

Każdy z rejestrów segmentowych związany jest z segmentem o ściśle określonej roli:

CS — wskazuje segment z programem (w skrócie segment kodu programu albo — jeszcze krócej — segment kodu),

DS — wskazuje segment z danymi; większość operacji na danych będzie standardowo związana z tym segmentem,

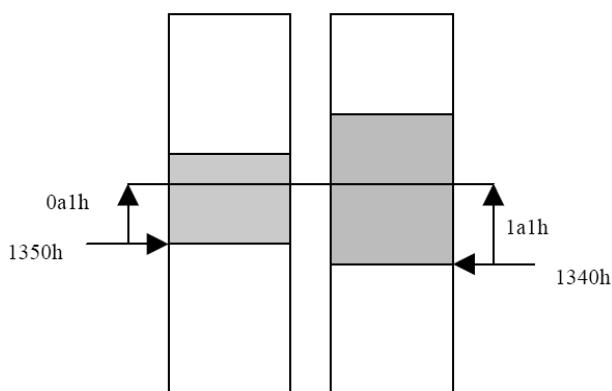
SS — wskazuje segment stosu,

ES, FS, GS — wskazują dodatkowe segmenty danych.

Warto zauważyć, że w trybie adresacji rzeczywistej ten sam bajt w pamięci możemy zaadresować różnymi adresami logicznymi. Występuje tutaj redundancja wynikająca z tego, że do zaadresowania przestrzeni jednomegabajtowej używamy aż 32 bitów adresu logicznego o postaci *segment:offset*. Przykład ilustrujący to zagadnienie pokazany jest na rysunku 3.13.

Rysunek 3.13.

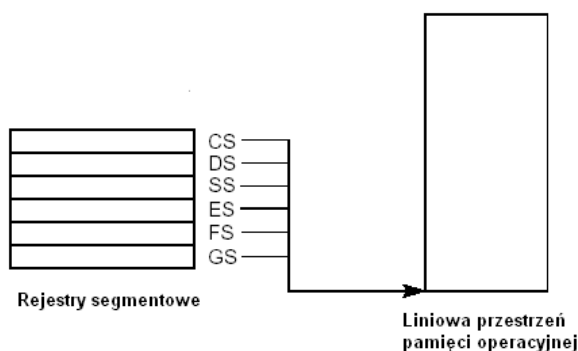
Różne adresy logiczne wskazują ten sam adres fizyczny 135a1h w pamięci operacyjnej

W przypadku procesorów x86-32 pracujących w trybie adresacji wirtualnej z ochroną przeliczanie zawartości 16-bitowego rejestru segmentowego, zwanego w tym trybie selektorem, na odpowiadający mu adres początku segmentu jest znacznie bardziej złożone. Ponieważ wymagałoby to bardzo obszernego i drobiazgowego opisu, a przeliczenie adresu jest procesem niewidocznym dla programu użytkowego, zagadnienie to nie będzie tutaj przedstawione¹⁰. Programowanie w tym trybie pod kontrolą systemu Windows pozwala zapomnieć o segmentowej organizacji pamięci i operować jedynie 32-bitowym offsetem, który traktowany jest jako adres liniowy w przestrzeni 4-gigabajtowej. Programy użytkowe uruchamiane w środowisku Windows mają do dyspozycji tzw. płaski model pamięci, który można traktować jako szczególny przypadek modelu segmentowego. Pokazuje to rysunek 3.14.

Rysunek 3.14.

Płaski model pamięci

Wszystkie rejestry segmentowe wskazują w tym modelu na ten sam 4-gigabajtowy segment rozpoczynający się od adresu 0.

¹⁰ Znajomość tych zagadnień jest niezbędna w przypadku tworzenia własnego systemu operacyjnego.

3.5. Adresowanie argumentów

Instrukcje procesora mogą być bezargumentowe, mogą mieć jeden, dwa lub trzy argumenty. Niektóre argumenty występują w instrukcji jawnie, inne mogą być zakodowane wewnątrz instrukcji. Argumentami instrukcji mogą być:

- ◆ argumenty bezpośrednie będące częścią instrukcji,
- ◆ rejestry,
- ◆ argumenty w pamięci operacyjnej,
- ◆ układy wejścia-wyjścia komputera.

Omówieniem instrukcji procesorów zajmiemy się dopiero w rozdziale 5., jednak teraz na potrzeby objaśnienia sposobu adresowania argumentów posłużymy się znaną już z pierwszego rozdziału instrukcją MOV (kopiuj) oraz instrukcją ADD (dodaj). Dwa pierwsze (spośród wyżej wymienionych) sposoby adresowania argumentów są, jak się wydaje, oczywiste i możemy zilustrować je następującymi prostymi przykładami:

; dwa argumenty będące rejestrami:

```
mov ax, si      ; skopiuj zawartość rejestru indeksowego SI do AX
mov edi, ebx    ; skopiuj zawartość rejestru bazowego EBX do indeksowego EDI
add esi, ebp    ; dodaj do rejestru indeksowego ESI zawartość rejestru EBP
add cl, ch      ; dodaj zawartość rejestru CH do zawartości rejestru CL
```

; jeden argument będący rejestrem oraz argument bezpośredni:

```
mov ah, 2      ; wpisz do rejestru AH liczbę 2 (binarnie)
mov bp, 0      ; wyzeruj rejestr bazowy BP
add cx, 100h   ; dodaj do zawartości rejestru CX wartość 100 szesnastkowo
add ebx, 0ffh  ; dodaj do rejestru EBX wartość 0ff szesnastkowo
```

Adresowaniu argumentów w pamięci operacyjnej poświęcimy cały następny podrozdział, jest to bowiem zagadnienie złożone i ważne. Teraz natomiast zajmiemy się adresowaniem układów wejścia-wyjścia.

Procesory x86-32 obsługują przestrzeń adresową zawierającą maksymalnie 65 536 (64 k) ośmiobitowych układów wejścia-wyjścia (portów we-wy). W przestrzeni tej mogą być definiowane także porty 16- i 32-bitowe. Porty we-wy można adresować bezpośrednio lub za pośrednictwem rejestru DX. Dla ilustracji posłużymy się tutaj instrukcjami procesora: IN (wprowadź z układu wejściowego) oraz OUT (wyprowadź do układu wyjściowego).

```
in al, 3f8h    ; wprowadź do rejestru AL bajt z układu wejściowego
               ; o adresie 3fah
mov dx, 0dff0h ; zapisz w rejestrze DX adres portu wejściowego
in ax, dx      ; wprowadź do rejestru AX słowo z układu wejściowego,
               ; którego adres jest zapisany w rejestrze DX
out 61h, bl    ; wyprowadź do układu wyjściowego o adresie 61 szesnastkowo
               ; zawartość rejestru BL
mov dx, 378h   ; zapisz do rejestru DX adres portu wyjściowego
out dx, al     ; wyprowadź do układu wyjściowego o adresie znajdującym się
               ; w rejestrze DX zawartość rejestru AL
```

3.6. Adresowanie argumentów w pamięci operacyjnej

Procesory x86-32 pozwalają na zaadresowanie argumentów w pamięci operacyjnej na wiele różnych sposobów. Poznanie tych sposobów oraz ich właściwe wykorzystanie w różnych konstrukcjach programu jest jedną z ważniejszych umiejętności programisty. Każdy argument w pamięci operacyjnej określony jest przez adres, pod jakim się znajduje. Standardowo operacje na danych związane są z segmentem danych wskazywanym przez zawartość rejestru segmentowego DS i dlatego najczęściej w programie operujemy jedynie offsetem, czyli adresem względem początku segmentu. W obliczaniu końcowego offsetu, który nazywać będziemy także **adresem efektywnym**, uczestniczyć mogą rejestry procesora należące do jednostki stałoprzecinkowej. I tak:

- ♦ w procesorze 8086 oraz w nowszych procesorach o architekturze x86-32 pracujących w 16-bitowym trybie adresacji rzeczywistej w obliczaniu adresu efektywnego mogą uczestniczyć rejestry indeksowe DI, SI oraz bazowe BX, BP,
- ♦ w procesorach o architekturze x86-32 w trybie adresacji rzeczywistej do obliczania adresu efektywnego będzie można wykorzystywać rejestry 32-bitowe (podobnie jak w trybie adresacji wirtualnej), jednak zasadniczo jest to tryb bazujący na rejestrach 16-bitowych — przez analogię do procesora 8086¹¹,
- ♦ w procesorach x86-32 pracujących w 32-bitowym trybie adresacji wirtualnej w obliczaniu adresu efektywnego mogą uczestniczyć wszystkie rejestry 32-bitowe: EAX, EBX, ECX, EDX, ESI, EDI, EBP i ESP.

Dla uproszczenia mówić będziemy w skrócie o adresowaniu 16-bitowym oraz 32-bitowym — mając na myśli wielkość offsetu.

Dostępne tryby adresowania argumentów w pamięci operacyjnej w trybie 16-bitowym zebrane są w tabeli 3.4. Rejestr ujęty w nawiasy kwadratowe oznacza, że jego zawartość to offset uczestniczący w obliczaniu adresu efektywnego argumentu w pamięci operacyjnej. Liczba ujęta w nawiasy kwadratowe jest wartością przemieszczenia względem początku segmentu, czyli wprost offsetem. Wielkość argumentu w pamięci operacyjnej wynika jednoznacznie z wielkości drugiego argumentu, którym jest rejestr.

Należy jeszcze kolejny raz przypomnieć, że standardowo argumenty w pamięci adresowane w sposób pokazany w tabeli 3.4 znajdują się w segmencie danych wskazywanym przez zawartość rejestru DS, z wyjątkiem tych, dla których w obliczaniu adresu efektywnego uczestniczy rejestr bazowy BP. W tym przypadku obliczony adres efektywny dotyczy argumentu w segmencie stosu wskazywanym przez zawartość rejestru SS. W każdym przypadku to standardowe przyporządkowanie segmentów możemy zmienić, dopisując do wyrażenia nazwę rejestru segmentowego zakończoną dwukropkiem, tak jak pokazano to w niektórych przykładach z ostatniej kolumny w tabeli 3.4. Warto jednak pamiętać, że powoduje to powiększenie instrukcji procesora o jednobajtowy przedrostek.

¹¹ Mieszanie 16- i 32-bitowych trybów omówione zostanie w następnym podrozdziale.

Tabela 3.4. Tryby adresowania w procesorze 8086

Tryb	Składnia	Adres efektywny	Przykład
Przez przemieszczenie		Wartość przemieszczenia wyrażona liczbą bądź przez nazwę symboliczną	mov bx, ds:[10] add cx, licznik mov zmienna, ax
Pośrednio przez rejestr bazowy lub indeksowy	[BX] [BP] [DI] [SI]	Zawartość rejestru	mov dl, [bx] add bx, [bp] mov [di], ah add [si], cx mov ax, ds:[bp]
Pośrednio przez rejestr indeksowy i bazowy	[BX][DI] lub [BX+DI] [BP][DI] lub [BP+DI] [BX][SI] lub [BX+SI] [BP][SI] lub [BP+SI]	Suma zawartości obu rejestrów	add bx, [bp+di] mov byte ptr [bx][si], 15 add cs:[bx+si], ax mov ax, [bp][si]
Pośrednio przez rejestr bazowy, indeksowy i przemieszczenie (displacement)	disp[BX][DI] lub [BX+DI + disp] disp [BP][DI] lub [BP+DI + disp] disp [BX][SI] lub [BX+SI + disp] disp [BP][SI] lub [BP+SI + disp]	Suma zawartości rejestrów indeksowego i bazowego oraz przemieszczenia (displacement)	mov ax, zmienna[bx][di] add cx, [bp+si+8] add tabela[bx+si+2], al mov 6[bp][di], ch

Wskazówka

Pracując w trybie 16-bitowym, czyli używając do generowania adresu efektywnego rejestrów 16-bitowych, warto pamiętać następujący schemat ilustrujący wszystkie możliwości generowania adresu efektywnego:

$$\begin{bmatrix} \text{SI} \\ \text{DI} \end{bmatrix} + \begin{bmatrix} \text{BX} \\ \text{BP} \end{bmatrix} + \begin{bmatrix} \text{none} \\ 8 \text{ bit} \\ 16 \text{ bit} \end{bmatrix}$$

Offset = Index + Base + Displacement

W wyrażeniu adresowym może (ale nie musi) wystąpić po jednym elemencie z każdej kolumny. Jeżeli w wyrażeniu występuje rejestr BP, to obliczamy adres efektywny dla argumentu w segmencie stosu (SS), w pozostałych przypadkach — w segmencie danych (DS).

Przejdźmy teraz do 32-bitowego adresowania w procesorach x86-32. Procesory te, przy niezmienionej samej idei obliczania adresu efektywnego z wykorzystaniem rejestrów indeksowych, bazowych i przemieszczenia, dają znacznie większe możliwości poprzez fakt, iż w obliczaniu adresu efektywnego może uczestniczyć każdy z 32-bitowych rejestrów procesora: EAX, EBX, ECX, EDX, ESI, EDI, EBP, ESP. Każdy z wymienionych rejestrów może pełnić funkcję rejestru bazowego bądź indeksowego. Wyjątkiem jest

rejestr ESP, który nie może pełnić roli rejestru indeksowego. Dodatkowo zawartość rejestru traktowanego jako indeksowy może być przemnożona przez współczynnik skali o wartości 1, 2, 4 lub 8. Przeszczenie, jeżeli występuje, może być 8-, 16- lub 32-bitowe. Nie można mieszać w wyrażeniu adresowym rejestrów 16- i 32-bitowych. Poniżej pokażemy przykłady poprawnych instrukcji procesora wykorzystujących adresowanie argumentów w pamięci za pomocą 32-bitowych rejestrów:

```
.386 ; będziemy stosować rozkazy procesora 80386
mov eax, [edx+10]
mov esi, [edx][eax]
mov tablica[ecx+ebp], bl
add [esi*2], eax
add eax, tablica[ecx*4][edx+2]
add bx, es:[eax+ebp+1]
add al, [ecx*1] ; to też jest poprawne, ECX pełni rolę
                ; rejestru indeksowego
```

Reguły przyporządkowania segmentów w 32-bitowym trybie adresowania można zapisać w następujących punktach:

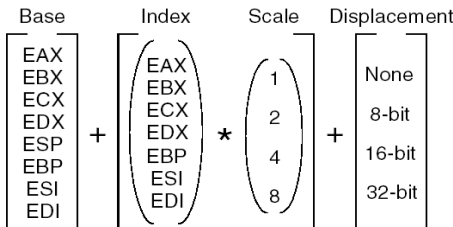
- ♦ jeśli rejestrem bazowym jest EBP lub ESP, to standardowym rejestrem segmentowym jest SS, we wszystkich pozostałych przypadkach jest to rejestr DS,
- ♦ jeżeli w wyrażeniu występują dwa rejestry, tylko jeden z nich może mieć współczynnik skalowania; rejestr ze współczynnikiem skalowania jest wtedy rejestrem indeksowym,
- ♦ jeżeli skalowanie nie jest stosowane, to pierwszy rejestr w wyrażeniu jest rejestrem bazowym.

Powyższe zasady ilustrują następujące przykłady:

```
mov eax,[edx] ; EDX jest rejestrem bazowym – segment DS
mov eax,[ebp][edx] ; EBP jest rejestrem bazowym (jest pierwszy) – segment SS
mov eac,[edx][ebp] ; EDX jest rejestrem bazowym (jest pierwszy) – segment DS
mov eax,[edx*2][ebp] ; EBP jest rejestrem bazowym (nie skalowany) – segment SS
mov eax,[edx][ebp*8] ; EDX jest rejestrem bazowym (nie skalowany) – segment DS
```


Sposoby obliczania adresu efektywnego w trybie 32-bitowym można przedstawić za pomocą następującego schematu:

Offset = Base + (Index * Scale) + Displacement

Podobnie jak w schemacie dla adresowania 16-bitowego, w wyrażeniu adresowym może wystąpić po jednym elemencie z każdej kolumny.

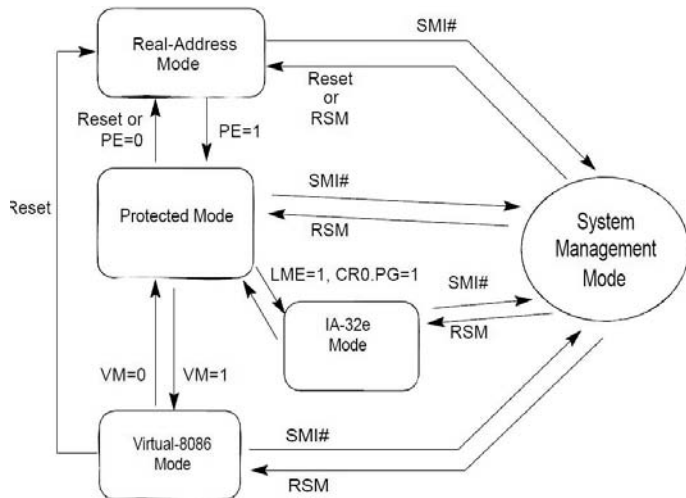
3.7. Architektura x86-32e

Współczesne procesory x86-32, począwszy od roku 2003 (niektóre modele procesora Pentium 4 oraz wszystkie następne, takie jak: Core 2 oraz Core i7), posiadają dodatkowy 64-bitowy tryb pracy. Warto zatem przynajmniej zasygnalizować, jakie nowe możliwości pojawiają się przed programistą w języku asemblera, gdy odpowiednie narzędzia staną się dostępne w takim samym stopniu jak narzędzia 32-bitowe.

Architekturę 64-bitową wprowadziła do procesorów o architekturze x86-32 po raz pierwszy firma AMD, nazywając ją x86-64. Firma Intel, wprowadzając do swoich procesorów to rozwiązanie, użyła początkowo nazwy x86-32e dla podkreślenia, że jest to architektura „rozszerzona” (ang. *extension*). Inna nazwa tego rozszerzenia używana przez firmę Intel to EM64T (ang. *Extended Memory 64 Technology*). Obecnie oficjalnie używana jest nazwa Intel 64, której nie należy mylić z architekturą IA-64, w oparciu o którą zbudowana jest zupełnie inna linia procesorów opracowanych przez firmy Hewlett-Packard oraz Intel, o nazwie Itanium.

Rysunek 3.15, zaczerpnięty z dokumentacji firmy Intel, ilustruje umiejscowienie trybu x86-32e oraz możliwe przejścia między poszczególnymi trybami. Nie zagłębiając się w szczegóły niebędące przedmiotem rozważań w tej książce, możemy jednak zauważyć, że „dojście” do trybu x86-32e odbywa się od trybu adresacji rzeczywistej (od którego procesor rozpoczyna pracę po podłączeniu do zasilania) poprzez 32-bitowy tryb adresacji wirtualnej z ochroną (*Protected Mode*), będący głównym przedmiotem zainteresowania w tej książce.

Rysunek 3.15.
Przejścia między poszczególnymi trybami procesora o architekturze x86-32 (na podstawie dokumentacji firmy Intel)

W trybie 64-bitowym programista otrzymuje powiększone do 64 bitów rejestry ogólnego przeznaczenia RAX, RBX, RCX, RDX, RSI, RDI, RBP, RSP, na których mapowane są omówione w poprzednich podrozdziałach 32-bitowe rejestry, odpowiednio: EAX, EBX, ECX, EDX, ESI, EDI, EBP oraz ESP. Dodatkowo do dyspozycji mamy 8 nowych 64-bitowych rejestrów ogólnego przeznaczenia, o nazwach R8 – R15, i mapowane na

nich 32-bitowe rejestry, odpowiednio: R8D – R15D, oraz mapowane na nich z kolei 16-bitowe rejestry R8W – R15W i 8-bitowe rejestry R8L – R15L. Zmieniły się także nieco zasady dostępu do bajtów będących częścią powyższych rejestrów, co częściowo ilustruje rysunek 3.16. Podwojona została ponadto liczba 128-bitowych rejestrów XMM, oznaczonych jako XMM0 – XMM15.

Rysunek 3.16.
Rejestry ogólnego przeznaczenia dostępne w 64-bitowym trybie x86-32e

	low 8-bit		16-bit	32-bit	64-bit
0		AH AL	AX	EAX	RAX
3		BH BL	BX	EBX	RBX
1		CH CL	CX	ECX	RCX
2		DH DL	DX	EDX	RDX
6			SIL	SI	RSI
7			DIL	DI	RDI
5			BPL	BP	RBP
4			SPL	SP	RSP
8			R8B	R8W R8D	R8
9			R9B	R9W R9D	R9
10			R10B	R10W R10D	R10
11			R11B	R11W R11D	R11
12			R12B	R12W R12D	R12
13			R13B	R13W R13D	R13
14			R14B	R14W R14D	R14
15			R15B	R15W R15D	R15

0		RFLAGS
		RIP

W trybie 64-bitowym zwiększeniu uległa liczba dostępnych w programie asemblerowym typów danych. Praktycznie nie funkcjonuje segmentacja pamięci, choć rejestry segmentowe dalej istnieją i pełnią pewną rolę w adresowaniu pamięci. Lista rozkazów rozbudowana została o nowe rozkazy, a wiele innych — znanych z trybu 32-bitowego — pozwala teraz na operowanie argumentami 64-bitowymi. Jest też pewna liczba rozkazów, które w trybie 64-bitowym nie są dostępne.

Asembler pozwalający tłumaczyć program źródłowy dla trybu x86-32e firmy Microsoft występuje jako plik *ml64.exe* i można go znaleźć między innymi w instalacji Microsoft Visual Studio 2008.

Skorowidz

\$, 343
%OUT, 334
.186, 319
.286, 319
.286P, 319
.287, 319
.386, 22, 320
.386P, 320
.387, 320
.486, 320
.486P, 320
.586, 320
.586P, 320
.686, 320
.686P, 320
.8086, 320
.8087, 320
.ALPHA, 321
.BREAK, 197, 329
.CODE, 28, 106, 321
.CONST, 107, 321
.CONTINUE, 197, 329
.CREF, 191, 330
.DATA, 22, 321
.DATA?, 107, 321
.def, 246
.DOSSEG, 321
.ELSE, 329
.ENDIF, 329
.ENDW, 329
.ERR, 333
.ERRB, 333
.ERRDEF, 333
.ERRDIF, 334
.ERRE, 334
.ERRIDN, 334
.ERRNB, 334
.ERRNDEF, 334
.ERRNZ, 334
.EXE, 194
.EXIT, 24, 26, 230, 334
.FARDATA, 107, 322
.FARDATA?, 322
.IF, 197, 329
.INC, 189
.K2D, 320
.LALL, 330
.LFCOND, 165
.LIB, 189
.LIST, 191, 331
.LISTALL, 331
.LISTIF, 165, 331
.LISTMACRO, 331
.LISTMACROALL, 331
.MMX, 321
.MODEL, 22, 322
 BASIC, 106
 C, 106
 COMPACT, 106
 FARSTACK, 106
 FLAT, 106
 FORTRAN, 106
 HUGE, 106
 LARGE, 106
 MEDIUM, 106
 NEARSTACK, 106
 OS_DOS, 106
 OS_OS2, 106
 PASCAL, 106
 SMALL, 106
 STDCALL, 106
 SYSCALL, 106
 TINY, 106
.NO87, 321
.NOCREF, 191, 331
.NOLIST, 191, 331

.NOLISTIF, 165, 331
 .NOLISTMACRO, 331
 .RADIX, 126, 323
 .REPEAT, 197, 329
 .SALL, 332
 .SEQ, 322
 .SFCOND, 332
 .STACK, 23, 107, 323
 .STARTUP, 22, 26, 107, 182, 230, 335
 .TFCOND, 332
 .TYPE, 340
 .UNTIL, 180, 329
 .UNTILCXZ, 329
 .WHILE, 197
 .XALL, 332
 .XCREF, 191, 332
 .XLIST, 191, 332
 .XMM, 321
 :REQ, 327
 :VARARG, 328
 ?, 343
 @@:, 343
 @B, 343
 @CatStr, 168, 343
 @code, 343
 @CodeSize, 343
 @Cpu, 343
 @CurSeg, 343
 @data, 344
 @DataSize, 344
 @Date, 344
 @Environ, 344
 @F, 344
 @fardata, 344
 @fardata?, 344
 @FileCur, 344
 @FileName, 344
 @InStr, 168, 344
 @Line, 344
 @Model, 344
 @SizeStr, 168, 344
 @stack, 345
 @SubStr, 168, 345
 @Time, 345
 @Version, 345
 @WordSize, 345
 80286, 39, 208
 80386, 39
 80486, 208
 8086, 208
 8087, 39

A

AAA, 86
 ABS, 229, 338
 ADC, 86
 ADD, 86
 ADDR, 28, 338
 adres
 efektywny, 49
 fizyczny, 51
 logiczny, 44
 powrotu, 139
 symboliczny, 28, 140
 wyrównany, 212
 adresowanie
 8086, 50
 argumentów, 48
 argumentów w pamięci operacyjnej, 49
 Pentium, 41
 porty we-wy, 48
 rzeczywiste, 34
 wirtualna z ochroną, 52
 wirtualne, 38
 AF, 36
 ALIGN, 212, 321
 alokacja pamięci, 183
 AMD, 52, 317
 AND, 95, 338
 AND NOT, 95
 ANSII, 188
 API, 26, 188
 architektura procesorów
 EM64T, 52
 IA-64, 52
 Intel Core 2, 52
 Intel Core i7, 34, 52
 MMX, 41
 Pentium 4, 42, 52
 Pentium II, 41
 Pentium MMX, 41
 SIMD, 42
 SSE, 42
 SSE2, 42
 SSE3, 42
 x86-32, 33
 x86-32e, 52
 ASCII, 23, 69, 86, 118
 kody, 405
 asemblacja warunkowa, 163
 asembler
 korzyści, 15
 zalety, 15
 ASSUME, 334
 AVX (Advanced Vector Extensions), 102

B

benchmark, 218
 BIOS
 przerwania, 371
 karta graficzna, 174, 373
 klawiatura, 174, 371
 bitmapa, 257
 BST_CHECKED, 392
 BST_INDETERMINATE, 392
 BST_UNCHECKED, 392
 BYTE, 23, 124, 324

C

C++, 239
 wstawki asemblerowe, 239
 CALL, 29, 138
 Callback-Function, 195
 CARRY?, 341
 casemap, 27
 CATSTR, 168, 327
 CF, 36
 Child-object, 194
 Client-Area, 194
 cmd, 21
 CMP, 197
 COMM, 324
 COMMENT, 330
 CPUID, 213
 CreateWindowEx, 270
 CreateWindowsEx, 196
 czarno-białe, 289

D

data, 28
 DATA, 106
 DB, 324
 DD, 124, 324
 debugger, 62
 debugowanie, 62
 Microsoft Code View, 64
 Microsoft WinDbg, 67
 OllyDbg, 68
 DefWindowProc, 196
 DF, 37, 324
 DirectX, 188
 DIV, 86
 DLL (Dynamic Link Library), 188, 245
 DOSSEG, 321
 DQ, 124, 324
 DT, 124, 324

DUP, 338
 DW, 124, 324
 DWORD, 124, 324

E

EAX, 223
 ECHO, 333
 edytor graficzny, 273, 307
 czarno-białe, 289
 negatyw, 277
 OpenGL, 270
 pastele, 286
 rozmycie, 282
 szarość, 287
 wyostrzenie, 289
 EFLAGS, 38
 ELSE, 326
 ELSEIF, 326
 EM64T, 52
 END, 28, 230, 323
 ENDF, 326
 ENDM, 327, 328
 ENDP, 141, 329, 330
 ENDS, 322, 325
 ENTER, 149
 EQ, 339
 equ, 168
 EQU, 322, 323
 ESP, 138
 EVEN, 212, 322
 EXITM, 327
 ExitProcess, 27, 196
 EXTERN, 228, 332
 EXTERNDEF, 230, 332
 EXTRN, 333

F

FAR, 229, 324
 FIFO, 195
 finit, 242
 FLAGS, 36
 FOR, 166, 327
 FORC, 166, 327
 fraktale, 258
 funkcja przywołująca, 195
 funkcje BIOS, 171
 funkcje MS DOS, 171
 czas, 389
 data, 389
 dysk, 381
 katalogi, 381

funkcje MS DOS
 odczyt i zapis znaku, 379
 operacje na rekordach w pliku, 385
 pamięć operacyjna, 386
 pliki, 383
 sterowanie programem, 388
 systemowe, 387
 fwait, 242
 FWORD, 124, 324

G

GE, 339
 generator okien, 199, 265
 GetLocalTime, 267
 GetMessage, 196
 GetTimeFormat, 267
 GOTO, 327
 GROUP, 322
 GT, 339

H

handle, 194
 hCursor, 196
 hIcon, 196
 HIGH, 339
 HIGHWORD, 339
 HLL, 197
 hotspots, 218

I

i486, 40
 IA-64, 52
 IDE, *Patrz* środowiska zintegrowane
 IDIV, 86
 IF, 37, 163, 326
 IFB, 163, 326
 IFDEF, 163, 326
 IFDIF, 163, 326
 IFE, 163
 IFIDN, 163
 IFNB, 163, 326
 IFNDEF, 163, 326
 IMUL, 86
 INCLUDE, 27, 333
 INCLUDELIB, 28, 333
 InitScene, 271
 INSTR, 168, 327
 instrukcje MMX
 dane spakowane, 358
 konwersja, 357

kopiowanie, 357
 operacje logiczne, 359
 porównania, 359
 przesunięcia, 359
 instrukcje
 jednostki stałoprzecinkowe, 84
 koprocessor arytmetyczny, 87
 MMX, 90
 SSE, 93
 SSE2, 97
 SSE3, 100
 systemowe, 101
 instrukcje koprocessora arytmetycznego
 arytmetyka, 354
 kopiowanie, 354
 ładowanie stałych, 356
 porównania, 355
 sterujące, 357
 transcendentalne, 356
 instrukcje procesora
 arytmetyka dziesiętna, 349
 arytmetyka binarna, 349
 bitowe, 349
 kopiowanie, 347
 łańcuchy, 352
 operacje logiczne, 349
 przesunięcia, 349
 rejestr znaczników, 353
 skoki, 351
 instrukcje SSE
 dane spakowane, 360
 konwersja danych, 362
 kopiowanie, 360
 operacje logiczne, 361
 pamięć podręczna, 363
 porównania, 361
 rejestr sterujący, 362
 rozpakowywanie, 361
 tasowanie, 361
 instrukcje SSE2
 dane spakowane, 364
 konwersja danych, 365
 kopiowanie, 363
 operacje logiczne, 364
 porównania, 365
 rozpakowywanie, 365
 tasowanie, 365
 instrukcje SSE3
 konwersja danych, 367
 wartość 128 bit, 367
 instrukcje systemowe, 368
 int, 23, 24
 INT, 138

Intel, 317
 INTO, 138
 INVOKE, 28, 144, 189, 232, 330
 IRP, 166, 327
 IRPC, 166, 327

J

jednostki stałoprzecinkowe, 84
 język
 maszynowy, 13
 wewnętrzny, 13
 asemblera, 12
 wysokiego poziomu, 12
 JMP, 197
 Jxxx, 197

K

kernel32.inc, 27
 klawiatura, 391
 kody, 405
 kody
 ASCII, 405
 klawiszy, 405
 kolory, 176
 kolejka komunikatów, 195
 kolory, 176
 komunikaty, 400
 koprocesor arytmetyczny, 39
 instrukcje, 87

L

L1, 213
 L2, 213
 LABEL, 323
 LALL, 161
 langtype, 228
 LE, 339
 LENGTH, 339
 LENGTHOF, 129, 339
 LFCOND, 331
 LIFO (Last In First Out), 137
 LINK.EXE, 25, 189
 linker, 60, 189
 LISTMACROALL, 161
 LOCAL, 162, 328, 330
 LOW, 339
 LOWWORD, 339
 LT, 339

Ł

łańcuchy, 128

M

MACRO, 157, 328
 Main, 196
 makroinstrukcje, 157
 łańcuchy, 168
 niedefiniowane, 166
 tekstowe, 167
 zalety, 161
 MASK, 339
 MASM, 56, 318
 dyrektywy, 319
 operatory, 337
 pseudoinstrukcje, 319
 symbole predefiniowane, 343
 MASM32, 189, 318
 MASM32 SDK, 191
 MessageBox, 27, 28
 Message-Loop, 195
 Message-Queue, 195
 Microsoft Code View, 64
 Microsoft Visual Studio, 239, 293
 edytor graficzny, 307
 steganografia, 312
 szyfrowanie, 301
 tworzenie projektu, 293
 Microsoft WinDbg, 67
 ML.ERR, 24
 ML.EXE, 24
 MMX, 273
 instrukcje, 90
 rejestry, 41
 MOD, 339
 model pamięci
 płaski, 27
 small, 22
 moduły, 227
 asemblacja, 231
 języki wyższego poziomu, 232
 konsolidacja, 230
 nazwy globalne, 228
 połączenia, 228
 różnojęzykowe, 232
 MOV, 23, 222
 MOVAPS, 272
 MOVNTQ, 224
 MOVQ, 224
 MOVSB, 221
 MOVSD, 221
 MOVUPS, 272

MS DOS
 fraktale, 258
 funkcje, 171
 podprogramy, 180
 prosty program, 22
 przykładowe programy, 251
 tryb graficzny, 252

MS DOS., 317

MsgLoop, 196

MUL, 86

MW_DESTROY, 196

N

NAME, 333

NE, 339

NEAR, 142, 229, 324

negatyw, 277

NONUNIQUE, 325

NOT, 340

O

obiekty

 dzieci, 194

 rodzice, 194

OF, 36

offset, 23, 29

OFFSET, 340

okno, 396

OllyDbg, 67, 68, 318

OPATTR, 340

OpenGL, 188, 270

OPTION, 335

optymalizacja, 207

 analizowanie, 218

 grupowanie odczytu, 223

 grupowanie zapisu, 223

 miejsca krytyczne, 218

 MMX, 223

 MOV, 222

 MOVNTQ, 224

 MOVSB, 221

 MOVSD, 221

 pamięć, 211

 pamięć podręczna, 213

 pierwsze wykonanie, 216

 rozgałęzienia, 215

 rozwijanie pętli, 216

 SFENCE, 224

 SSE, 225

 wspieranie, 218

 x86-32, 211

OR, 95, 340

ORG, 322

organizacja pamięci, 44

OVERFLOW?, 341

OWORD, 124

P

PAGE, 331

PAGE+, 331

Paint_Proc, 267

pamięć

 alokacja, 183

 modele, 106

 COMPAT, 106

 FLAT, 106

 HUGE, 106

 LARGE, 106

 MEDIUM, 106

 SMALL, 106

 TINY, 106

 podręczna, 213

Parent-object, 194

PARITY?, 341

pastele, 286

pętla komunikatów, 195

PF, 36

podprogramy, 137

 MS DOS, 180

 organizacja, 140

 parametry, 146

 wywołanie, 140

pola bitowe, 133

POP, 138

POPAD, 138

POPCONTEXT, 335

POPF, 138

POPFD, 138

PostQuitMessage, 196

poziomy systemu komputerowego, 12

PROC, 141, 189, 232, 330

proces, 399

Prostart, 199, 265

PROTO, 189, 196, 330

przerwania, 24, 171

 karta graficzna, 174

 klawiatura, 174

przestrzeń klienta, 194

PTR, 340

PUBLIC, 228, 234, 333

PURGE, 328

PUSH, 29, 138

PUSHA, 138

PUSHAD, 138

PUSHCONTEXT, 335
 PUSHF, 138
 PUSHFD, 138

Q

QWORD, 124, 325

R

READONLY, 322
 REAL10, 127, 324
 REAL4, 127, 324
 REAL8, 127
 RECORD, 134, 325
 RegisterClass, 270
 RegisterWinClass, 196
 regpushed, 169
 rejestry

- 8086, 34
- AX, 35
- BP, 35
- BX, 35
- CX, 35
- DI, 35
- DX, 35
- FLAGS, 36
- koprocesor arytmetyczny, 39
- MMX, 41
- ogólnego przeznaczenia, 53
- segmentowe, 45
- SI, 35
- SP, 35
- XMM
 - typy danych, 43
- YMM, 102

 REPEAT, 166, 180, 328
 REPT, 166, 328
 RestoreRegs, 169
 RET, 138
 RETI, 138
 rozmycie, 282

S

SaveRegs, 169
 SBB, 86
 SBYTE, 124, 325
 SDWORD, 124, 325
 SEG, 340
 SEGMENT, 322
 SF, 36
 SFENCE, 224

SHL, 340
 SHORT, 340
 ShowWindow, 196
 SHR, 340
 SIGN?, 341
 SIMD, 41
 SIZE, 340
 SIZEOF, 129, 340
 SIZESTR, 168, 328
 SP, 138
 SSE, 42

- instrukcje, 93

 SSE2, 42

- instrukcje, 97

 SSE3, 42

- instrukcje, 100

 STACK, 137
 start:, 28
 stdcall, 27
 steganografia, 312
 stos, 137
 STRUC, 325
 STRUCT, 131, 325
 struktury programowe, 197
 SUB, 86
 SUBSTR, 168, 328
 SUBTITLE, 332
 SUBTTL, 332
 SWORD, 124, 325
 symbole predefiniowane, 343
 SYSTEMTIME, 267
 szyfrowanie, 301

Ś

środowiska zintegrowane, 70

- MASM32 SDK, 71
- Microsoft Programmer's WorkBench (PWB), 70
- Microsoft Visual Studio, 75
- RadASM, 74
- WinAsm Studio, 74

T

tablice, 128
 TBYTE, 124, 325
 TEST, 197
 TEXTEQU, 140, 167, 328
 TextOut, 267
 TF, 37
 THIS, 340
 TITLE, 332

tryb graficzny, 252
 TYPE, 129, 341
 TYPEDEF, 323

U

uchwyt, 194, 392
 UNICODE, 69, 188
 UNION, 131, 325
 UpdateWindow, 196
 user32.inc, 27

V

vararg, 169
 Via Technologies, 317
 Vtune, 218, 318
 hotspots, 218
 miejsca krytyczne, 218

W

WHILE, 166, 328
 WIDTH, 341
 Windows
 API, 188
 biblioteki systemowe, 188
 Callback-Function, 195
 CheckDlgButton, 391
 CloseHandle, 392
 CopyFile, 393
 CreateFile, 394
 CreateWindowEx, 396
 CreateWindowsEx, 196
 DeleteFile, 399
 DLL, 188
 ExitProcess, 399
 funkcja przywołująca, 195
 generator okien, 199
 GetFileSize, 400
 GetMessage, 196
 handle, 194
 HLL, 197
 klawiatura, 391
 kolejka komunikatów, 195
 komunikaty, 195, 400
 linker, 189
 MessageBox, 400
 Message-Queue, 195
 MsgLoop, 196
 obiekty *Patrz* obiekty
 okno, 191, 396
 pętla komunikatów, 195
 pliki, 393

PostQuitMessage, 196
 proces, 399
 programowanie, 187
 Prostart, 199
 prosty program, 25
 przestrzeń klienta, 194
 przykładowe programy, 265
 RegisterWinClass, 196
 ShowWindow, 196, 403
 struktury programowe, 197
 uchwyt, 194, 392
 WinMain, 196
 WndProc, 195
 Windows, 391
 Windows Message, 195
 windows.inc, 27
 WinMain, 196
 WM_MOUSEMOVE, 195
 WM_PAINT, 267
 WM_TIMER, 267
 WndProc, 195
 WORD, 124, 325
 wyrównany adres, 212

X

x86-32, 208
 optymalizacja, 211
 XMM, 42
 XOR, 95, 341

Z

ZERO?, 341
 ZF, 36, 37
 zmienne
 całkowite, 124
 definiowanie, 123
 lokalne, 155
 łańcuchy, 128
 poła bitowe, 133
 różne języki, 237
 struktury, 130
 tablice, 128
 zmiennoprzecinkowe, 127
 znaczniki
 AF, 36
 CF, 36
 EFLAGS, 38
 FLAGS, 37
 PF, 36
 stanu, 36
 sterujące, 37
 ZF, 36

Praktyczny kurs **ASEMBLERA** Wydanie II

Programowanie w języku niskiego poziomu — choć czasem nieco uciążliwe — daje bardzo dużą swobodę w kwestii wykorzystania sprzętowych zasobów komputera i oferuje niemal nieograniczoną kontrolę nad sposobem działania programu. Aplikacje napisane za pomocą asemblera są bardzo szybkie i wydajne, a ponadto wymagają o wiele mniejszej ilości pamięci operacyjnej niż analogiczny kod opracowany w językach wysokiego poziomu, takich jak C++, Java czy Visual Basic. Jeśli jesteś zainteresowany poszerzeniem swoich umiejętności programistycznych, z pewnością nadszedł czas, aby sięgnąć po asembler.

Książka „Praktyczny kurs asemblera. Wydanie II” wprowadzi Cię w podstawowe zagadnienia związane z zastosowaniem języka niskiego poziomu do programowania komputerów opartych na architekturze x86-32 procesorów Intel (oraz AMD). Poznasz sposoby wykorzystania zasobów sprzętowych, zasadę działania procesora i listę jego instrukcji. Nauczysz się też jak używać różnych trybów adresowania w celu optymalnego zarządzania zawartością rejestrów i pamięci. Dowiesz się, jak prawidłowo pisać, łączyć, kompilować i uruchamiać programy, a także poznasz praktyczne przykłady zastosowania asemblera.

- **Podstawowe informacje na temat asemblera i architektury x86-32 procesorów Intel (oraz AMD)**
- **Przegląd narzędzi przydatnych przy tworzeniu i uruchamianiu kodu**
- **Sposoby adresowania pamięci i korzystanie z rejestrów procesora**
- **Lista instrukcji procesorów o architekturze x86-32**
- **Definiowanie i używanie zmiennych**
- **Tworzenie podprogramów i makroinstrukcji**
- **Korzystanie z funkcji systemu MS DOS i BIOS-a oraz windowsowych bibliotek typu API**
- **Stosowanie asemblera do tworzenia programów uruchamianych pod systemem Windows**
- **Tworzenie asemblerowych bibliotek typu dll z wykorzystaniem środowiska Microsoft Visual Studio**
- **Przegląd metod optymalizacji kodu**
- **Praktyczne przykłady programów wykorzystujących język asemblera**

Wykorzystaj w pełni potencjał asemblera!

helion.pl
księgarnia
internetowa

Nr katalogowy: 5508

Księgarnia internetowa:
<http://helion.pl>

Zamówienia telefoniczne:
0 801 339900

0 601 339900

Helion

Sprawdź najnowsze promocje:

☛ <http://helion.pl/promocje>

☛ Książki najchętniej czytane:

☛ <http://helion.pl/bestsellery>

Zamów informacje o nowościach:

☛ <http://helion.pl/nowosci>

Helion SA

ul. Kosciuszki 1c, 44-100 Gliwice

tel.: 32 230 98 83

e-mail: helion@helion.pl

<http://helion.pl>

sięgnij po **WIĘCEJ**

KOD KORZYŚCI

ISBN 978-83-246-2732-5

9 788324 627325

Cena 69,00 zł

Informatyka w najlepszym wydaniu